

RAHVUSLOOM HUNT AITAB LAMBAPIDAJAID

EESTI Loodus

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 5,90 €

Mai-juuni 3/2023

TUNDRAHANI

kuidas teda tunda?

VALGE TOLMPEA

Eesti looduse iludus

KOMPOST

inimsõnnikust

TAASTAME

elurikkuse, sood
ja puisniidud

9 770131 586018

- 2 TOIMETAJA VEERG:**
PIRET PAPPEL
- 3 SÕNUMID**
- 8 UUS ALGATUS:**
Rohealgatuste konkurs toetab üha uusi ideid
- 10 SEIK:**
Supilinna üleujutused kui suure tsirkulatsiooni kajastus.
JUHANI PÜTTSEPP
- 12 TAASTAME LOODUST:**
21. sajand peab olema looduse taastamise ja taastumise sajand
AVELIINA HELM soovib eelkõige hoida seda, mis on olemas, ning annab ülevaate looduse taastamise sõlmküsimustest Eestis ja maailmas
- 18 LOODUSE TAASTAMINE:**
kalapääsud paisudele
- 20 ÖKOSÜSTEEMIDE TAASTAMINE MAAILMAS**
- 22 PÄRANDNIIDUD:**
Puisniitude taastamise kivid ja kannud
TOOMAS KUKK jagab mõtteid, millist endist puisniitu ja mismoodi on mõtet taastada puisniiduks või -karjamaaks
- 28 LOODUSE TAASTAMINE:**
Soode taastamine kui praeguse sajandi maaparandus
MARKO KOHV ja PIRET PUNGAS-KOHV vaatlevad põhjusti, miks on Eestis hädavajalik taastada soid
- 34 TEGUTSE TEADLIKULT:**
Võõrliigiteadlik aiapidamine
MARTIN TIKK soovib aias kasvatada kodumaiseid liike: see on hea viis hoiduda invasiivsetest liikidest ja uutest taimekahjustajatest
- 38 VESTLUSRING:**
Rahvusloom hundi viis aastat: lambakasvatajate vapiloom
- 48 POSTER:**
Eesti Looduse fotovõistluse Vikipeedia auhind; HANNES ROHTMA
- 50 SADA RIDA EESTI LOODUSEST:**
Pool sajandit loodust.
AAPO ILVES
- 52 KOMPOST:**
Teine tumeaine. Inimsõnnik
PRIIT-KALEV PARTS mõtiskleb inimesest lähtuva aineriingi üle

Foto: Marko Kohv

Foto: Jüri Jõepera

Foto: Arne Ader

- ning annab soovitusi, kuidas edukamalt kompostida
- 58 EESTI KIHELKONNAD:**
Maarja-Magdaleena, kõige piibellikuma nimega kihelkond
- 62 TUNNE LOODUST:**
Kuidas eristada tundrahane ja rabahane?
UKU PAAL annab nõu, mismoodi eristada kaht ülisarnast haneliiki, kes on iseseisva liigi staatuse pälvinud alles uuemate uuringute põhjal
- 66 AASTA ORHIDEE:**
Valge tolmphea, Eesti looduse iludus
TIIU KULL kirjeldab üht Eesti silmapaistvamat käpalist, kel on üllatuslikult leitud ka täiesti albi-nootilisi, klorofüllita taimi
- 72 RAJAKAAMERA LOOD:**
Vaenukäomaja: rajakaameraga
Otepääl vaenukägu ootamas
ARNE ADER jagab pilte vaenukäo pesitsemishuvist pesakastis: oodatud pesitsus siiski veel teoks ei saanud

- 74 RAAMATUD**
- 76 IN MEMORIAM:**
Erna Annuka, Helve Kotli, Milvi Jürissaar, Ann Marksoo
- 78 LIHTNE KÜSIDA**
- 79 RISTSÕNA**
- 80 SÜNNIPÄEVAD**

ESIKAANEL:
Pikalehine huulhein

Kaanefoto:
Janeek Joab

foto: Piret Pappel

KES AIAS?

Saage tuttavaks, see on minu sõber harilik maajalg. Seda taim on kutsutud ka seamuruks ja kassirattaks: tiheda kasvuga ümarate lehtede pärast. Rohelised lehed on silmale sama ilusad vaadata kui lillad õiedki.

Maajalal on meil oma koht maja seinä ääres. Tänavu tekkis esimene õitsev laik künnipäeva paiku plekist vihmaveetoru juurde. Aprilliööd on olnud külmad ja tõenäoliselt on päeval päikese käes soojenenud plekk seda muret leevendanud.

Kui ööd soojemaks muutuvad, saab maajalg varsti teisi õitsvaid seltsilisi. Kõik on ise tulnud, kolme-nelja aasta jooksul, kui otsustasin lillepeenarde pindala kahandada. Miks, nõuab ilmselt selgitust.

Siinses ajakirjanumbris kirjutame looduse taastamisest. Värskest amestisse seatud Tartu ülikooli taastamisökoloogia professor Aveliina Helm on selgitanud, et looduse taastamiseks on tarvilikud ka inimkesked väikesed sammud, nagu näiteks linnapargikoosluste mitmekesistamine. Seda mõtleviisi põhjendab ta oma pikemas kirjutises, mida nüüd lugeda saate.

Linna on peetud pikka aega looduse vastandiks, kuid üha enam saab selgeks, et linn võib olla oluline elupaik, kus elutsevad ootamatud liigid. Näiteks pesitseb Tartus põlismetsaliigiks peetud kanakull ja RMK pesakaamera näitab ka tänavu pilti linnakullide pesast. Linnaloodusele keskenduvad ka selleaastane looduskaitsekuu ja loodusfestival. Seetõttu on paras aeg meelde tuletada aiapidaja vastutust.

Arvestuslikult tekitavad võõrliigid Euroopa Liidus aastas kahju umbes 12 miljardi euro eest. „Sõbrakesed“, nagu lusitaania teetigu, jõuavad meile just aiapoest. Samuti olen järeldusele jõudnud, et muutuval kliimal mõeldes peaks vaagima oma ilutaimervalikut.

Piiramaks isiklikku kasvuturba-jalajälge kasvatan oma üheaastased ilutaimed ise ette. Aiajäätmed kompostin ise. Soovin säilitada kõik ilusa õiega looduslikud taimed, kes on külla tulnud.

Samuti proovin mulle tundmatu ilutaimede kohta uurida, milline on tema kasvukohavajadus ja kas temast võiks muutuvates kliimaoludes kujuneda nuhtluslik. Nii tegutsedes teadvustan enda vastutust. Nendest teemadest räägib ka selle ajakirjanumbriga tegutsemisjuhend.

Veel ühe huvitava vaatenurga on esile toonud Uus-Meremaa bioloog Len Gillman. Tema arust tuleks piirata ka mitteinvasiivsete võõrliikide hulka, sest üha keerulisem on eristada riike taimestiku põhjal. See kahjustab peale ökosüsteemide ka inimese paigatunnetust.

Arvestuslikult tekitavad võõrliigid Euroopa Liidus aastas kahju umbes 12 miljardi euro eest.

Piret Pappel

EESTI LOODUS

74. aastakäik Nr 3, mai-juuni 2023

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:

Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2023

Trükitud trükikojas Printall

Trükitoodete
4041 0820

PEFC
PEFC/19-33
www.pefc.org

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)